

PREGĂTIREA ȘI DESFĂȘURAREA EVENIMENTELOR DIN 23 AUGUST 1944 ÎN DOBROGEA, ÎN VIZIUNEA GENERALULUI ION EREMIA

Dr. Lavinia DUMITRAȘCU*

Ion Eremia s-a născut, în Constanța, pe 5 august 1913, în familia mecanicului Ștefan Eremia, din Constanța. Tatăl său și-a dat viața, pe 10 iunie 1927, la primul Oil Terminal din Portul Constanța, intrând în incendiul iscat în sala pompelor, pentru a închide valvele instalației ce făcea legătura cu rezervoarele terminalului. Astfel, prin sacrificiul său, a salvat portul și orașul Constanța.¹ A lăsat în urmă 7 copii. Între aceștia: Gheorghe Eremia - unul dintre fruntașii PCR locali, implicat și condamnat la zece ani temniță grea pentru „*complicitate la tentativa crimei de trădare de patrie*”, la 12 ani muncă silnică și opt ani de degradare civică pentru „*crima de uneltire contra ordinii sociale prin agitație*”, el fiind cel la care s-a găsit un exemplar din cartea fratelui său, Ion Eremia, *Gulliver în Țara Minciunilor*² -; Agripina Eremia - învățătoare, căsătorită cu învățătorul Vasile Galan, cel care i-a atras în mișcarea comunistă pe frații Ion și Gheorghe Eremia. Agripina a mijlocit predarea unui exemplar din volumul *Gulliver în Țara Minciunilor* marinarului Pompiliu Păunescu, faptă pentru care a fost condamnată la 7 ani temniță grea și la 5 ani degradare civică „*pentru complicitate la tentativa crimei de trădare de patrie*” -.³

Ion Eremia a absolvit Liceul Militar din Chișinău, apoi, în 1935, Școala Militară de Ofițeri de Geniu, din București, a început - fără s-o termine - Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București. Și-a început cariera militară la Regimentul 7 Pionieri Timișoara, unde, în 1939, a primit gradul de locotenent.

În cel de-al Doilea Război Mondial, îl găsim în cadrul Batalionului Specialității Moto din Turda; ofițer genist, la Chișinău și Tighina, în cadrul Brigăzii Motomecanizate (22 iunie-octombrie 1941). Este chemat în țară, unde a ocupat funcția de ofițer la Centrul de Instrucție Geniu, din Râmnicu Vâlcea (octombrie 1941-octombrie 1942), apoi, este rechemat pe front, unde este comandant de companie în cadrul

* Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța

¹ Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, Vartan Arachelian, *Istoria unui ziar constănțean 1944-1990*, Ed. Next Book, Constanța, 2014, p. 22

² Alina Ilinca, Liviu Marius Băjenaru, în „*Dosarele Istoriei*”, nr. 3 (103), 2005, p. 54

³ *Loc.cit.*

Diviziei 1 Pază „Ucraina” (octombrie 1942-septembrie 1943); în perioada septembrie 1943-23 august 1944, Ion Eremia se afla la Constanța, unde, împreună cu Divizia a 9 Infanterie, a asigurat paza regiunii Dobrogea. Pe 10 martie 1944, a fost înaintat la gradul de căpitan. După 23 august 1944 până la sfârșitul războiului, a participat la războiul împotriva Germaniei naziste, în calitate de comandant companie transmisiuni și șef al Transmisiunilor, fiind apreciat în mod deosebit: *„Succesul pe care l-a avut divizia în ofensivă se datorează căpitanului Eremia care a fost elementul de bază pentru asigurarea legăturilor radio dintre comandant și unități”*.⁴

Ion Eremia este inventatorul torpilei terestre dirijată (1940), pentru a cărei „paternitate” a luptat mult timp.

Încă din 1942, Ion Eremia a intrat în Partidul Comunist din România, fiind membru *„în celula ilegală, responsabil cu ajutorul roșu în regionala PCR Constanța 1943, responsabil cu Uniunea Patrioților în 1944 și membru în Comitetul regional Dobrogea PCR până la 23 august 1944”*. După 23 august 1944, a fost, până la terminarea războiului, secretarul organizației „Luptătorii antifasciști de pe frontul antihitlerist”.⁵

După al Doilea Război Mondial, ascensiunea sa pe plan militar și politic a fost rapidă: redactor-șef al publicației „Glasul Armatei” (1945-1948) și, între 1945-1958, deputat în Marea Adunare Națională.

Din punct de vedere militar, în 1946, a fost ridicat la gradul de maior, iar, peste trei ani, locotenent colonel. În 1948, este numit șef al Direcției Propagandă și Agitație din cadrul DGPA; până în mai 1950, șef al Casei Centrale a Armatei (C.C.A.) din cadrul DSPA și, până în octombrie, șef al Academiei Militare Politice – în această perioadă este ridicat la gradul de colonel. A fost, între 20 octombrie 1950-septembrie 1952, comandant la Comandamentul Transmisiunilor Armatei. Pe 9 septembrie 1952, a fost avansat la gradul de general-maior și numit în funcția de ministru adjunct pentru construcții și cazarea trupelor din cadrul MFA⁶; va deține această funcție până la 5 octombrie 1953, când devine șef al Direcției Generale de construcții și cazare a trupelor și locțiitor al ministrului Forțelor Armat funcție pe care o deține până pe 4 mai 1955.⁷

⁴ „Dosarele istoriei”, an. IX, nr. 3/91, 2004, p. 9

⁵ Arh. Pitești, 3042 DCI 1974, inv. nr. S 0217/1974, crt. 5577.1, f. 5

⁶⁶ Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, Vartan Arachelian, *op. cit.*, p. 23

⁷ „Dosarele istoriei”, an. IX, nr. 3/91, 2004, p. 9

Problemele lui Ion Eremia încep în urma discuțiilor purtate cu alți „tovarăși”, cu privire la necesitatea de democratizare a PMR și analiza cultului personalității după moartea lui Stalin,. Aceste discuții duc la eliberarea sa din funcția de locțiitor al ministrului Forțelor Armate, prin Decret al prezidiului MAN.⁸ Comisia formată cu scopul de a analiza caracterul discuțiilor purtate de generalul Ion Eremia și de tovarășii săi de idei a dus la scoaterea în rezervă a acestuia, printr-un Decret al Prezidiului MAN, din 22 noiembrie 1955. Pe 2 aprilie 1956, Eremia îi adresează un memoriu lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, în care, după ce-și face autocritica, atrage atenția asupra faptului că temele care s-au discutat în grup restrâns erau dezbătute, în acel moment, la nivel mai înalt. Răspunsul a venit repede: Biroul Politic al C.C. al P.M.R. hotărăște excluderea din partid a lui Ion Eremia, iar Plenara C.C. al P.M.R. aprobă.

Excluderea din partid însemna și trecerea „pe linie moartă”. În această situație, în 1957, I. Eremia se angajează la Inspekția Comercială de Stat.

Treptat, Ion Eremia realizează că realitățile implementate de comuniști în România nu erau cele pe care le luase el în considerare. Pe ascuns, acesta a scris o alegorie satirică politică, *Gulliver în Țara Minciunilor*, o acuză directă a regimului. Având promisiunea de a fi publică în Franța, Ion Eremia încearcă să scoată manuscrisul din țară, prin intermediul unui apropiat al surorii sale, marinarul Pompiliu Păunescu, care, însă, îl predă direct Securității. Pe 17 octombrie 1958, Ion Eremia este arestat de Securitate și, doar în 10 zile, condamnat la 14 ani temniță grea, pentru „*complicitate la tentativa crimei de trădare de patrie*”, la 25 de ani muncă silnică și 10 ani degradare civică, pentru „*crimă de uneltire contra ordinii sociale prin agitație*”, prin intenția de a publica o carte care „*răspândește minciuni despre guvernământ*”⁹. Soția sa, actrița Regina Eremia – cu care avea 2 copii -, a divorțat, de comun acord, rămânând și fără serviciu.

Între 1959-1964, Ion Eremia a trecut, cu adevărat prin temnițele „grele” de la Jilava, Râmnicu Sărat, Aiud. În acest răstimp, „scrie”, în gând, *Insula lui Robinson* și numeroase poezii. A fost eliberat pe 24 iulie 1964. Avea 30 de kilograme, boli căpătate în anii de detenție, dar nu avea nici casă și nici un mijloc de trai. Anul următor, fosta soție și cei doi copii ai lui se stabilesc definitiv în SUA.

⁸ Vezi și Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, *Ion Eremia. Biografia unui rebel din P.M.R.*, cf. Caiete_CNSAS_nr_2_2008%20+.pdf

⁹ „Washington Post”, 7 ianuarie 1996

Între 1965-1969, Ion Eremia a lucrat, ca dispecer, într-o unitate electrotehnică din București. Se încearcă, din nou, deschiderea unui dosar de verificare. Abia în 1970, obține reabilitarea judecătorească. Anul următor se căsătorește cu Nicoleta Eremia, cea care-i va fi alături până la sfârșitul vieții lui și după aceea, prin lupta pentru reabilitarea totală a generalului.

În 1983, în revista „Flacăra”, Adrian Păunescu se îngrijește de apariția unui articol despre „torpila terestră dirijată”, invenția lui Ion Eremia.

Urmează debutul literar-istoric al lui Ion Eremia: nuvela *Popa Stoica* (1971), cele două volume ale romanului *Neînfrânții din Țara Zimbrilor* (1986, 1987), romanul *În triumf prin Țarigrad* (1989). Însă, cele mai importante cărți ale sale au apărut după 1990: *Gulliver în țara Minciunilor* - volumul care i-a adus ani de temniță grea - (1992, ediția a doua 2003), *Insula Robinson* – romanul scris în închisoare, în gând, și transcris, apoi, pe ascuns de Nicoleta Eremia - (2003) . În perioada postrevoluționară, generalul a dat numeroase interviuri cu privire la viața sa înainte, în timpul și după închisoare.

Pe 23 februarie 2004, din cauza bolilor „obținute” în pușcărie și acutizate de-a lungul timpului, generalul Ion Eremia s-a stins din viață, la București

În ultimii ani, Nicoleta Eremia și-a reprezentat soțul decedat în cadrul faimosului proces al torționarului Vișinescu. Și a câștigat dreptatea.

*

Prezentăm, în continuare, un document din arhiva personală: memoriile generalului maior Ion Eremia - membru în Comitetul regional PCR Dobrogea, participant direct la acțiuni și în calitate de căpitan - despre pregătirea și desfășurarea evenimentelor din 23 august 1944 în Dobrogea.

P.S. Atunci, era doar de doi ani înregimentat în rândurile comuniștilor și încă credea. De aceea și exagerarea rolului comuniștilor în acțiunile de la 23 august 1944, de la Constanța.

„În condițiunile vitrege ale războiului fascist antonescian și al ocupației hitleriste, ale teroarei cumplite deslănțuite împotriva comuniștilor, cu grele pierderi în cadre, Partidul nostru a continuat să existe și în Dobrogea, afirmându-se ca unicul conducător consecvent și hotărât al luptei poporului român împotriva agresiunii criminale antisovietice, pentru libertatea și independența Patriei noastre, pentru întoarcerea armelor contra adevăraților dușmani ai poporului nostru.

Lupta organizată a comuniștilor din Dobrogea, activitatea organizațiilor ilegale ale PCR din această parte a țării, constituie un capitol important din istoria glorioasă a Partidului nostru.

Încă din vremea pregătirii agresiunii antisovietice, prin ocuparea României de trupele hitleriste, comuniștii din Dobrogea, au trecut la o acțiune de demascare a planurilor criminale a regimului antonescian, mobilizând oamenii muncii împotriva împingerii poporului român în aventura sângeroasă ce se punea la cale. Prin lămurire de la om la om, prin manifeste scrise, organizațiile de partid acționau hotărât și consecvent în rândurile maselor.

Odată cu declanșarea războiului antonescian Organizațiile PCR din Dobrogea au trecut la acțiuni deschise.

S-au desfășurat largi acțiuni de sabotare a efortului de război antonescian.

La fabrica de material aviatic „Getta”, la Șantierele Navale, la silozurile și Stația de petrol, precum și la alte stabilimente industriale din Constanța, care lucrau pentru industria de război, s-au organizat largi acțiuni de sabotaj, prin distrugerea de piese în fabricație, prin împiedicarea desfășurării lucrărilor în ritm normal.

Toate acestea au declanșat furia oarbă a Siguranței antonesciene și a Gestapo-ului care au trecut la represii sângeroase, prin arestarea și împușcarea lui Filimon Sîrbu, prin arestarea, schingiuirea și trimiterea la Curtea Marțială a unui grup de tovarăși în frunte cu tov. Dușa Victor, Alex. Tunscki, Jug Simion, Gh. Pătrașcu.

Cu toată acestea munca comuniștilor a continuat în mod consecvent, pe linia demascării trădătorilor poporului român și sabotării războiului criminal.

Au început să sară în aer depozitele militare nemțești. Siguranța și Gestapo-ul și-au întărit represii, arestările se țineau lanț și au culminat cu arestarea a peste 100 tovarăși la începutul anului 1943, în urma incendierii unui depozit militar hitlerist.

Printre aceștia se afla aproape întreaga conducere a Comitetului Județean PCR Constanța și o serie de activiști și membri de partid din rândurile minorităților naționale (armeni, bulgari, ucrainieni).

Dintre acești arestați citez pe tovarășii: Dușa Victor, Dumitru Mihai, Gh. Juga, Viorica Moiescu, Gh. Dincă, Marcu Cohn, C. Muflie, Marin Bălănică, D. Dumitriu, Gh. Eremia, Marin Ciocan, Messia Hacharian, Dinar Marcarian, Agop Agopian, Victor Cereacichin, Vahan, Gh. Codreanu, Ion Popa etc.

Vreau să mă opresc mai pe larg asupra perioadei care precede 23 august 1944 pe care o cunosc mai bine, deoarece începând din vara

anului 1943, am fost mutat în Constanța și am intrat în muncă în cadrul Județenei PCR Constanța.

Tocmai în momentul sosirii mele se judeca procesul grupului de tovarăși arestați la începutul anului.

Am urmărit îndeaproape desfășurarea procesului.

Tovarășii au avut o atitudine demnă și bravă. Pregătiți bine de închisoare, în special prin munca tov. Dușa Victor, ei s-au prezentat cu moralul ridicat, uniți și intransigeți în fața Curții Marțiale.

Rând pe rând ei au demascat teroarea, schingiuirile și sălbăticiile la care au fost supuși de zbirii Siguranței, izbutind să încurce socotelile procurorilor, care voiau împușcarea în masă a celor arestați.

Datorită unei bune organizări a apărării, făcută în închisoare ca și a sprijinului dat de tovarășii din afară, s-au putut salva o serie de tovarăși de la pedeapsa capitală, iar unii au fost achitați și eliberați în lipsă de probe.

Au fost totuși condamnați la moarte tovarășii: Mesia Hacerian, Garabet Daglarian, Ardoș Torosian.

Printre cei achitați din lipsă de probe erau: Victor Dușa (care în acea vreme conducea munca în Dobrogea), Dumitru Mihai, Constantin Muflic, Gh. Codreanu, Gh. Iuga, Marin Bălănică, Gh. Eremia, Frieda Marcovici etc.

Odată cu eliberarea tov. Dușa s-a trecut la refacerea Comitetului Județean PCR la restabilirea legăturilor cu celulele din întreprinderi și intensificarea muncii.

A fost întărită și extinsă munca în unitățile militare.

În Divizia a IX-a Infanterie existau celule PCR la Comp. Transmisiuni a Diviziei, la Regimentul 34 Infanterie și la Reg. 40 Călugăreni – Medgidia, Regimentul 9 Călărași Cobadin.

De asemenea, existau legături cu marinarii de pe distrugătorul Mărășești, cu ostașii de la Hidroscaf Mamaia.

S-au stabilit legături cu Comandantul Diviziei General Ionașcu, cu Șeful său de Stat Major - colonelul Leonin - cari erau animați de sentimente antigermane și au consimțit să sprijine pe comuniști în acțiunile lor.

De asemenea, s-au stabilit legături cu Șeful de Stat Major al Flotei maritime Comandor Voinescu, care a consimțit să sprijine o eventuală debarcare a trupelor sovietice și predarea flotei. De asemenea, comandorul Voinescu a executat, la cererea Organizației PCR Dobrogea, unele acțiuni de sabotaj (întârzieri în repararea navelor de război avariate în luptă).

Munca în rândul militarilor se făcea sub directa conducere a Comitetului Regional, și era încredințată unui grup de tovarăși militari (tov. Cpt. Eremia, tov. lt. Rezervă Bădescu Nicolae, tov. sublt. rezervă Manea Dumitru).

S-a luat legătura cu o serie de prizonieri sovietici care fuseseră dați ca mână de lucru la diferite ferme și moșii din Dobrogea. Aceștia au primit cu bucurie propunerea de a se organiza și a aștepta momentul potrivit pentru a primi arme și trece la acțiune sub conducerea Organizației PCR. Legătura cu prizonierii sovietici o ținea tov. Șteflea Alex., Gh. Dincă, Gh. Juga.

Între timp, prin tovarășii Dușa Victor și Eremia Ion, s-a preluat legătura cu CC al PMR (cu tov. Pîrvulescu, Rangheț, Bodnăraș și Agiu).

Comitetul Central ne-a dat directive amănunțite asupra organizării Frontului Unic Muncitoresc, a Frontului Național Patriotic, a Uniunii Patrioților, a formațiunilor de partizani, ca și asupra întăririi luptei politice de masă împotriva regimului fascist, pentru răsturnarea guvernului trădător, încetarea războiului și întoarcerea armelor în contra hitleriștilor.

Pentru sprijinirea organizațiilor de luptă armată din Capitală ni s-a cerut sprijin în arme și muniții.

Prin tov. Manea Dumitru s-au trimis arme, muniții și grenade.

Pe baza directivelor CC al PCR s-a trecut la o muncă mai intensă și mai bine organizată.

S-a întărit legătura cu muncitorii din port și cu ceferiștii de la Atelierele Palas.

S-au organizat unități de partizani și din rândul acestora.

S-a luat legătura cu organizația județeană Tulcea prin tov. Dumitru Olteanu.

Acționam în special noaptea. Cu ajutorul mașinilor de la unitățile Diviziei a IX-a, cutreeram, împreună cu tov. Dușa, orașele și satele din Dobrogea, organizând lupta, luând legătura, îndrumând munca și transmițând directivele Comitetului Central, activiștilor care duceau munca în rândurile maselor (Mihai Dumitru, Gh. Iuga, Const. Muflie, Dumitru Olteanu, Gh. Dincă, Gh. Codreanu, etc.).

S-au făcut rezerve de arme și muniții, având un număr de circa 200 de partizani organizați pe brigăzi, gata să pornească la lupta armată, la primul apel al Comitetului Central.

Pot afirma că 23 august 1944 a găsit organizațiile PCR din Dobrogea, închegate, pregătite de luptă.

Partidul a pășit în legalitate cu un motiv puternic, bine organizat, impunându-se de la început ca unicul conducător recunoscut de mase. Acest lucru l-au simțit din plin partidele burgheze.

Extrem de importantă a fost activitatea Organizației PCR Dobrogea în perioada turbure 24-28 august, când legătura cu Capitala era întreruptă din cauza atacului nemțesc.

În aceste momente de criză Comitetul Regional PCR a intervenit energic la Comandamentul militar al Dobrogei (general Ionașcu și colonel Leonin), obligându-i să ia măsuri, fie de dezarmare a trupelor nemțești, fie de evacuare în ordine.

În acest fel, trupele din Regiunea Cernavodă, în frunte cu generalul hitlerist comandant al apărării terestre Dobrogea.

În același timp, trupele de coastă și flota germană sub comanda amiralului Mării Negre Brickman, au consimțit să se retragă în ordine deși pregătiseră distrugerii masive în portul Constanța și pe litoralul Mării Negre. Acesta a fost rezultatul presiunilor continue pe care le-a făcut Comitetul Regional PCR asupra Comandamentului Militar Român (general Ionașcu, colonelul Leonin, comandor Voinescu).

În acest fel, orașul Constanța ca și restul Dobrogei, au fost singurele regiuni unde nemții s-au retras fără a putea face distrugerii. (Portul Galați și Brăila, precum și alte localități cu garnizoane nemțești au suferit mari distrugerii, odată cu retragerea garnizoanelor hitleriste).

Încă din primele ore ale evenimentului de la 23 august organizațiile de partid din Dobrogea au trecut la acțiune.

S-au răspândit manifeste care chemau la luptă împotriva armatelor hitleriste, s-au făcut adunări cu muncitorii din centrele industriale, s-au organizat pe baze legale organizațiile județene Constanța și Tulcea și cele orașenești (Medgidia, Cernavodă, Mangalia, Tekirghiol, etc.).

Chiar din prima azi a apărut ziarul legal al Partidului, singurul ziar politic din Dobrogea, care a și avut o mare influență organizatoare și mobilizatoare în rândul maselor.

Faptul că evenimentele de la 23 august au găsit organizațiile PCR din Dobrogea, încheiate, călite în luptă și bine pregătite, a asigurat în Dobrogea o influență hotărâtoare a Partidului asupra maselor în perioada 23 august – 6 martie.

Am ținut să arăt pe scurt și în linii generale lupta comuniștilor din Dobrogea în pregătirea lui 23 august 1944.

**GENERAL MAIOR,
ss. Eremia Ion”**

*

Este clar că Ion Eremia a intrat din convingere și cu speranță în Partidul Comunist din România. Și că a avut funcții înalte în armată grație nu doar pregătirii sale excepționale, ci și apartenenței politice. Doar că, pe parcurs, și-a dat seama de „deraierea” regimului spre altceva. A avut curajul să scrie adevărul despre realitățile din România comunistă. Documentul prezentat în acest articol privește perioada de început a activității sale în rândul P.C.R. Când, încă, nu deschisese larg ochii.

***THE PREPARATION AND THE DEVELOPMENT OF THE
EVENTS OF 23 AUGUST 1944 IN DOBROGEA, IN THE VIEW OF
GENERAL ION EREMIA***

***Keywords: World War II, Romanian Army, 23 August Insurrection,
Soviet Army***

This article presents the events of August 23, 1944, in Constanța, as they were experienced by the general captain, then Ion Eremia, an officer of the Romanian army and an active participant in this capacity and member of the Communist Party from Romania. The picture on the life of General Ion Eremia at the beginning of the article denotes the fact that on August 23, 1944, Ion Eremia was only a two-year member of the PCR, which explains the exaggerated way of Communists' participation in the events. His subsequent deeds brought him, during the communist regime, many years of heavy dungeon...